

Դ. ՄԱՍ

- 1.— 1915 ազգային աղէտը,
աքսոր, կողոպուտ,
կազմակերպուած ջարդեր:
- 2.— Վկայութիւններ,
յուշեր ականատեսի,
պատմումներ վերապրողներէն:
- 3.— Դիմադրական փորձեր,
զինուած ընդհարումներ,
կիւրիինցի կամաւորներ:
Գաղթականներու
եւ մնայլ քէմբերու մէջ
փրկուած բեկորներ:

ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԴԻՄԱՔՍԵԱՆ
(1864—1915)

Խորէն Եպսկ. Դիմաքսեան կը կոչուէր Թորոս Այլուղլանեան: Հայրը Օհան Այլուղլանեան հովիւ էր, պարզունակ, աւանդապահ նկարագրով աշխատասէր մարդ մը: Հակառակ իր գրեւ կարգաւ չզիւնալուն, միշտ վափաքած եւ ձգտած էր, որ իր զաւակը ըլլայ ուսեալ ու կրթուած մարդ: Ոչինչ խնայած էր տղուն ուսման դժհացում տալու համար: Առակի կարգ անցած էր եւ իրրեւ բարոյական չափանիշ, օրինակ, կը յիշուէր դպրոցներու մէջ, թէ «Օհան էմմին իր

մէկ հատիկ հառանին (կաթսան) ծախած է, իր զաւակին դպրոցի դասադիրքերը
դնելու համար»։ Այս տեղի ունեցած է Կիւրինի մէջ, Թերզեանի ուսուցչու-
թեան շրջանին։

Երբ Թէրզեան Սիսի Կաթողիկոսական Ժառանգաւորաց վարժարանին
տնօրէն կարգուեցաւ, Կիւրիոյ Տ. Տ. Մկրտիչ Կաթողիկոս Քէյֆախղեանի Կիւ-
րին այցելութեան օրերուն, Թորոս Հոն ընդունուեցաւ Թէրզեանի ուղղակի
միջնորդութեամբ, ինչպէս նաեւ Գեղամ էնթիքաճեանը, որ յետագային աշ-
խարհական մնաց, իսկ Թորոս Այլուղլանեան ընդունելով կուսակրօնութիւնը՝
մկրտուեցաւ Խորէն վարդապետ Դիմաքսեան։

Խորէն Սրբազան իր ցոյց տուած վարչական հմտութեան եւ կարողու-
թեան շնորհիւ, գեռ երիտասարդ բայց կորովամիտ վարդապետ, եղած է
Մերսին, իբրեւ առաջնորդական փոխանորդ եւ քարոզիչ հայաստանեայց եկե-
ղեցւոյ։ Անհատականութիւն եւ ապահովուած վարկ ունեցող եկեղեցական
մըն էր արդէն, երբ առաջին անգամ Եողատի Առաջնորդ կարգուեցաւ։ Խիստ
օգտակար պաշտօնավարութիւն մը ունենալով Հոն, սիրուեցաւ բոլորէն անխը-
տիր։ Յետոյ արագօրէն եպիսկոպոսական աստիճանի բարձրացաւ իր յայտնա-
բերած հասարակական ազգային գործերու նուիրումին, ողջխառնութեան եւ
կարողութիւններուն շնորհիւ։

Իր ծննդավայրը եղող Կիւրինի Առաջնորդական Աթոռը Թափուր Ըլլա-
լով զինք հրաւիրեցին Կիւրին իբր Առաջնորդ։ Խորէն Եպսկ. Դիմաքսեան իր
մայրենի եկեղեցիին ու ժողովուրդին կարօտը սրտին մէջ, եկաւ Կիւրին։ Իր
պաշտօնավարութեան շրջանը եղաւ իրապէս բեղուն, կրթական, ազգային-ե-
կեղեցական կեանքէն ներս վերագարթնումի աշխուժ շրջան մը բանալով։

Ան հաւասարապէս սիրուած էր բոլոր Կիւրինցիներէն, նոյնիսկ հակա-
ռակ աւետարանի այն սասցուածքին, որ կը շեշտէ թէ՛ «Մարգարն ի գաւառի
խրաւ ոչ ունի պատիւ»։

Ունէր անկորնչելի հաղորդականութիւն մը։ Իր նայուածքին, շարժու-
մին եւ բաւերուն մէջ, ինչպէս նաեւ իր յարաբերութիւններուն եւ գործերուն
ընթացքին, միշտ տիրապետողը անկեղծութիւնն էր։ Արագ էր եւ վճռական
հանրային աշխատանքներու իրադարձումին մէջ։

Վարչապէտ էր — իր կարողութիւնը կը բխէր անկողմնակալ եւ պար-
կեշտ ուղիէն. իրատեսութեամբ, լրջօրէն կը նշմարէր եւ կը քննէր դէպքերը,
առանց զոյգն նախասիրութեան եւ փառասիրութեան, կ'ունկնդէր մարդիկն ու
խնդրանքները, պահանջները։ Միշտ բարի եւ միշտ արի ջանքերով կը մեղ-
մացնէր եւ կը հաւատեցնէր ընդդիմադիր, յաճախ հակադիր տարրերու կիրքերն
ու վէճերը։

Եինարար էր — կարճ շրջանի մը ընթացքին յաջողեցաւ ազգային դե-
բեզմանատան պարիսպը բարձրացնել եւ ինքն էր նաեւ առաջնորդարանի եւ
ազգապատկան տուներու շինութեան առաջին հիմնադիրը։ Իր մօտ ազգային
արժանապատուութիւնը կը միանար շինարար, գործօն նկարագրին եւ կը փոր-
ձէր զայն տեսնել, ժողովուրդի վերականգնումին եւ ինքնազիտակցութեան
մէջ։

Կրթասէր էր — իր բոլոր ճիգերը կեդրոնացուեցած էր Ազգ. վարժարանի
եւ միւս վարժարաններու բարեկարգութեան շուրջ։ Յաջողած էր արդէն զայն
հասցնել նախանձելի վիճակի մը։ Երբեք չէր գատուեր դպրոցէն, իր պարա-
պոյ ժամերը կ'անցընէր Հոն, դասեր աւանդելով, ունկնդրելով եւ քաջալերե-
լով։ Նախանձախնդիր էր ուսուցչաց թոշակներուն օրը օրին վճարման։ Հո-

